

€10,50

openbaar kunstbezit

KUNST SCHRIJF

Wegen
naar de
grote Eyck

KUNSTSCHRIFT is een
tweemaandelijks uitgave
van Kunst en Schrijven bv,
Amsterdam/Lochem
56ste jaargang, nr 5
oktober/november 2012

REDACTIE
hoofredactie Mariëtte Haveman
eindredactie Annemiek Overbeek
assistent Andrea Müller-Schirmer
redactieraad Paul van den Akker
Eddy de Jongh
Ann-Sophie Lehmann
Frits Scholten

VORMGEVING
Omar Said
Studio Said & Smale, Amsterdam

REDACTIEADRES
ook voor informatie over
uw abonnement, het bestellen
van losse nummers, opzeggingen,
adreswijzigingen en plaatsen
van advertenties
Postbus 10859
1001 EW Amsterdam
0575-431182
info@kunstschrift.nl
www.kunstschrift.nl

LITHOGRAFIE EN DRUK
Epospress, Zwolle

ABONNEMENTENADMINISTRATIE
Abonnementenland
Postbus 20, 1910 AA Uitgeest
klantenservice@aboland.nl
rekeningnummer 59 28 86 182
tnv Abonnementenland, Uitgeest
(codes voor betalingen uit het
buitenland: BIC ABNANL2A
IBAN NL49ABNA0592886182)

- jaarabonnement (6 nummers) € 54,00
 - studenten en 65+ € 50,00
 - buiten benelux € 66,00
- korting van € 1,50 bij betaling
met automatische incasso
- proefabonnement
(3 nummers) € 26,00
 - losse nummers € 10,50
(exclusief verzendkosten)
 - linnen bewaarband € 17,50
(inclusief verzendkosten)

Om het abonnement op te
zeggen hanteren wij een opzeg-
termijn van twee maanden.
Adreswijzigingen graag schriftelijk
drie weken van tevoren zenden
naar het redactieadres.

ISSN 0166-7297

AFBEELDING OMSLAG
Bovenrijengebied (Straatsburg?),
Het paradijsuintje, ca 1410-1420 •
zie afbeelding 1

AFBEELDING INHOUDSPAGINA
Jan van Eyck (?), *De drie Maria's aan
het graf*, ca 1430-1435 • olieverf op paneel,
71,5 x 90 cm • Museum Boijmans Van
Beuningen, Rotterdam

Wegen naar de grote Eyck

Van 13 oktober 2012 t/m 10
februari 2013 is in Museum
Boijmans Van Beuningen in
Rotterdam de tentoonstel-
ling 'De weg naar Van Eyck'
te bezoeken, een kunsthis-
torische ontdekkingstocht
naar de wereld waarin een
fenomeen als Jan van Eyck
zijn meesterwerken kon
scheppen.

Claudine Chavannes-Mazel

Een schim van Van Eyck

De ingekleurde tekening op papier met de titel *Partie de pêche*, oftewel *De vispartij*, heeft een verleden dat representatief is voor veel werken uit de tijd van Van Eyck. Dat wil zeggen: gecompliceerd. Uit geavanceerd technisch onderzoek, gedaan in augustus 2011, is vast komen te staan dat niets meer is zoals het was. Het is als het beschouwen van een verbleekt en bij elkaar geraapt skelet van een heel mooie vrouw of man, terwijl men denkt naar een levend persoon te kijken. Dit is wat nu vaststaat: de tekening bestaat uit twee stukken, die zijn samengevoegd en gelijmd op een eikenhouten plankje dat uit de vroege zeventiende eeuw dateert. Om tekening en plankje heen werd een baksteenkleurige rand met opschrift geplakt. In een inventaris van de Weense keizer Matthias II uit 1619 wordt een tekening beschreven waarmee zonder twijfel deze wordt bedoeld; ook het opschrift op de rand klopt. Kort na 1800 blijkt de *Vispartij* in het Louvre te zijn beland, wellicht meegenomen door de Fransen onder Napoleon. Vóór 1619 is er echter van alles mee gebeurd.

De recente ontdekkingen – door Geert Van der Snickt uit Antwerpen – maakten duidelijk dat het hier niet ging om een onvoltooide schets, maar om een verflaag die vrijwel alle kleur verloren had. Alleen het groene ijzerpigment en het dure vermiljoenrood waren tegen de tijd bestand.

Vervolgens is iedereen er voetstoots van uitgegaan dat de twee groepen op deze manier oorspronkelijk tegenover elkaar hebben gestaan. De symmetrisch geplaatste honden op de voorgrond, de achtergrond met het kasteel en de duinen bevestigen die indruk. Maar wie goed kijkt ziet dat het landschap rechts niet doorloopt in het landschap links. De boom in het midden klopt niet, en het opgewaaide stuifzand links geeft een ander perspectief dan de glooiende heuvels rechts. Bovendien lijken de vrouwen vanuit

een andere hoek getekend dan de mannen: het is alsof ze iets hoger staan en groter zijn. De twee helften kunnen dus nooit zo aan elkaar hebben gezeten. Dat betekent dat er meer ruimte tussen de groepen is geweest.

Op deze plek voert het te ver om alle resultaten van het technisch onderzoek te onthullen. Voor wie het interesseert, verwijs ik graag naar de bundel die naar aanleiding van het Van Eyck-congres in Brussel zal worden gepubliceerd. Vast staat dat de voorstelling niet alleen uit twee oorspronkelijk gescheiden helften bestaat, maar dat ook de meeste nu zichtbare

kleuren zijn aangebracht nadat de twee helften op het plankje zijn geplakt. Dus kort voor 1619. Met het blote oog is te zien dat de rode verf over de goud/zwarte lijn is geschilderd. Maar ook het lichte blauw van het water gaat over die lijn heen. Voor de rode verf is dat logisch omdat de rand bij het vroeg zeventiende-eeuwse plankje hoort, maar niet voor de beek: die blijkt dus op dat moment te zijn bijgekleurd, en een scherp oog constateert hetzelfde wat betreft het blauw van de lucht en het groen van de bomen bovenin. Toen al, voor 1619, waren dus de oorspronkelijke kleuren verdwenen.

Hoe zag de oorspronkelijke tekening er dan wel uit? In ieder geval niet zo. Kort gezegd: het enige dat ik zeker weet is dat het een spektakel is geweest met vrouwen in schitterende, verschillend gekleurde modieuze kleren, en met mannen die naast rood en groen ook andere kleuren hebben gedragen. En dat ze nooit zo tegenover elkaar hebben gestaan.

Claudine Chavannes-Mazel is hoogleraar kunstgeschiedenis van de middeleeuwen aan de Universiteit van Amsterdam. Onlangs ontdekte zij *De vispartij* als een wel heel bijzonder, vluchtig product uit het atelier van Van Eyck dat is gespaard door de tand des tijds.

49 Noordelijke Nederlanden (omgeving Jan van Eyck?), *De vispartij*, ca 1420-1425 • pen en zwarte inkt, gewassen in bruin, water- en dekverf deels later aangebracht, 25 x 29,5 cm • Musée du Louvre, Département des Arts Graphiques, Parijs